

EN DANSK FAMILIES JUL I GRØNLAND I MIDTEN AF 1800 TALLET

UDDRAG AF LOUISE JANSSENS DAGBØGER FRA JULIANEHÅB 1851 OG 1852
OG FRA GODTHÅB 1854

Ved mag. art. *Inge Kleivan*

De følgende tre skildringer af julen i Grønland er hentet fra dagbøger, som Louise Sophia Frederikke Janssen f. Luplau (1827–1895) førte, fra hun i 1849 som ung pige kom til Godthåb for at gifte sig med missionær, senere seminarieførstander Carl Emil Janssen (1813–1884), til hun i 1856 rejste hjem til Danmark med sin mand og sine to sønner.

Carl Emil Janssen havde før sit ægteskab sendt regelmæssige optegnelser i dagbogsform hjem til familien i Danmark, særlig i de første år efter at han i 1844 var kommet til Grønland. Disse dagbøger er senere blevet udgivet¹. Da han blev gift, holdt han op med at skrive dagbog, men hans kone fyldte nu det ene lille hefte efter det andet, som hun sendte hjem til sin moder, Marie Elisabeth Luplau, med de få årlige skibsforbindelser, der dengang var. Et par brudstykker af Louise Janssens dagbøger har tidligere været trykt². De originale dagbøger, hvoraf de fleste er bevaret, findes nu på det kongelige bibliotek i København.

Dagbøgerne er meget personlige, de handler om den lille families daglige tilværelse, og først og fremmest om børnene. De har ikke været tænkt til offentliggørelse, men var kun beregnet for en snæver familiekreds i Danmark. Louise Janssens meget detaljerede beskrivelser har nu, 110 år senere, også mere almen interesse på grund af det meget levende indblik, de giver i livet, som det formede sig i datidens Grønland. Vel og mærke danskernes liv, grønlænderne er sjældent omtalt, og som regel kun når de griber forstyrrende ind i familiens tilværelse. Mens Carl Emil Janssen er kendt for at have gjort et stort arbejde for grønlænderne, han var med blandt dem, der udviklede tanken om det første forsøg på kommunalt selvstyre i Grønland, og han har bl. a. også skrevet flere grønlandske skolebøger, synes hans kone ikke at have næret nogen dybtgående interesse for grønlænderne. Hendes ho-

vedinteresse lå indenfor hjemmets fire vægge, men her udfoldede hun sig til gengæld også på den smukkeste måde.

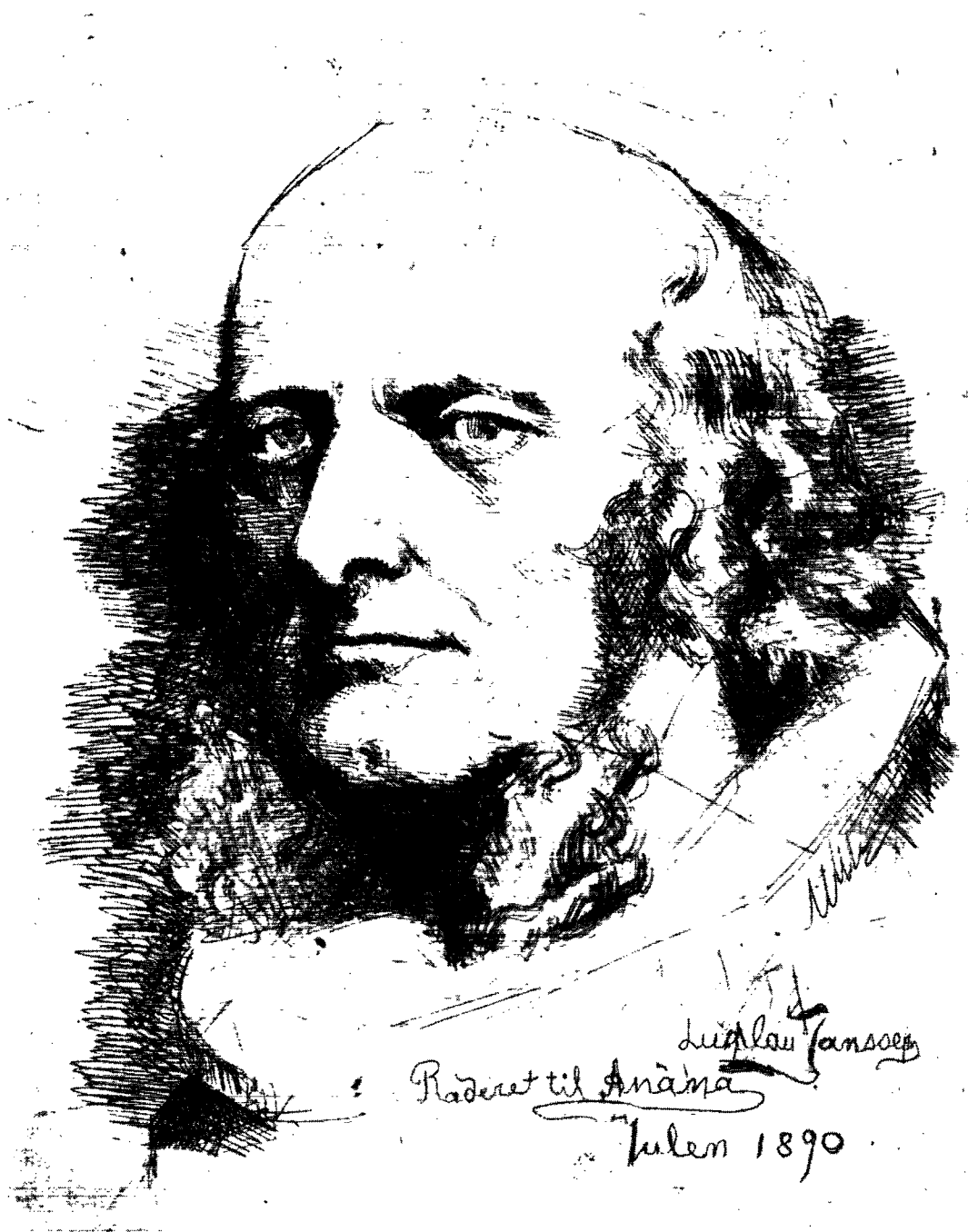
Julianehåb 1851.

Julen som nu paafulgte er hernede forvandlet fra en kirkelig Høitidsfest, til nogle afskyelig larmende Dage, hvor Frækhed, Drukkenskab og tøilesløs Kaadhed have frit Spillerum. Det er første Gang, at jeg har næret Frygt for Grønlændere, men jeg var saa angst Julenat, at jeg ikke lukkede et Øie. Janssen skjænder så frygtelig paa dem og behandler dem saa strængt hvilket naturligvis ikke behager dem saa længe De ere drukne, uagtet det synes som om De i ædru Tilstand erkjender Sandheden af hans Ord. Da han gik i Aftenbøn Juleaften for at høre Otto Berthelsen³, kom den halve Menighed dinglende fulde ind i Kirken, hvorfor Janssen tiltalte dem strax, han ville først have vist dem ud, men da han saae, at de Fuldes Tal var saa stort, gik han bort sigende, at han ei vilde bede med en drukken Menighed, og senere har han ei tilladt at der holdtes Bøn under denne Høitid, for at undgaae denne Forargelse. Forøvrigt kom flere af de ældste Fangere Juledag og rakte Janssen Haanden og sagde: „Jeg var ikke fuld igaar. Du gjorde Ret i at tiltale de Beskjænkede saaledes.“

Hele Julenat var her Uro paa Pladsen og Kl. 3 kom hele denne larmende vilde Flok og lukkede støiende vore Skudder op og begyndte at – (nei det vilde være skammeligt Misbrug her at anvende Ordet „syng“) hyle værre end de vildeste Dyr og dette vedvarer over en halv Time, naar de Gamle ere færdige, begynde de Unge⁴. Innuk⁵ vilde slet ikke sove mere, men laae og græd, og efter en saa forstyrret Nat maatte Janssen holde Gudstjeneste Kl. 9 for Grønlænderne og Kl. 11 for de Danske; men forresten havde vi Gud skee Lov Ro for Grønlændervisitter, som ellers hører til Høitidsdages Orden, og som hernede hvor Befolkningen er saa stor⁶ virkelig maa være altfor trættende; de havde nok faaet en saa djærv Kirkehilsen, at de ikke vovede at komme.

1ste Juledags Aften tilbragte vi hos Biilmans⁷, hvor et glimrende Festmaal tid fandt Sted, men Størstedelen af Selskabet var temmelig udvaaget fra foregaaende urolige Nat. . . .

Anden Juledags Aften tilbragte de ugifte Mineraloger⁸ hos os i al Stilhed og Tærvilighed, da vi slet intet Tyende havde hjemme. Bine⁹ og Laura Büch¹⁰ kom ogsaa, men den sidste blev syg og maatte strax følges hjem, men kom sig dog atter efter et Par Dages Forløb. Den frygtelig galante Commcereraad¹¹ forærede mig en yndig Kniv med 2 Blade og Blyantsstift. Et Par Aftener i forveien fandt jeg 2 yndige Knappenaalsbreve ligeledes fra „Chrystalpaladset“ den store Udstilling i London¹².

Portræt af pastor Carl Emil Janssen udført af sønnen, maleren Luplau Janssen (1869–1927). Raderingen er fremstillet 6 år efter faderens død som en gave til moderen. Hun kaldes endnu 34 år efter at familien har forladt Grønland med det grønlandske ord for mor »anåna«, også af de børn, der var født efter Grønlandsopholdet. (Originalen findes på det kongelige bibliotek).

Knappenaalene som ere de Første i Verden sidde i en Sol omkring en liden Afbildning af Palaet.

Juleugen hengled forøvrigt roligt. Søndag Aften samledes Colonien hos Biilmanns.

Nytaarsaften vare vi Alle i Følge oppe på Ferskesøen, der nu er aldeles tillagt med Alentyk Iis. En Slæde er ved to lange Stænger fastbundet til et Midtpunkt, hvor man trukket af Præst, Doctor¹³, Bjergcandidat¹⁴ etc: etc: løber rundt med dobbelt så megen Hurtighed som Carousselbanen. Da vi kom hjem begyndte Nytaarscommercen endnu vildere end Julecommercen, her er en Skyden og Knalden over al Maade. Der indfandt sig et Par strax og fortalte: „vi have skudt for Innuk“, vi have skudt for Dig, og naar man seer disse venlige fornøiede Ansigter, kan man vel fatte, at Faar have kunnet modstaae den Fristelse at tractere dem¹⁵, og saaledes befordret slige Uordener som i Virkeligheden ikke er andet end lavt Tiggerie efter Brændeviin, Øl etc: etc: saa meget mere som de Fleste føle sig særdeles opløftede og halvt drømmer sig ind i Kongeværdigheden, ved Tanken om, at en Nation staaer udenfor deres Vinduer og synger og skyder for at beile til deres Gunst. Men Janssen erklærede strax med Alvor, at da han skulle prædike to Gange Dagen efter, maatte de ei forstyrre ham, hvorpaa de forskrækkede trak sig tilbage; de eneste der blev tracterede lidt af Innuks smaa Hænder, vare de tvende smaa Seminarister¹⁶ skjøndt de rigtignok ogsaa indfandt sig for at fortælle, at de havde skudt for Innuk.

Nytaarsdag vare vi Danske i Froprædiken Kl. 7. Under Sangen Nytaarsnat lagde jeg min Hovedpude over Innuk og stoppede Fingeren i hans Øre saa han slet ikke vaagnede, men sov trygt hele Natten ja lige til Kl. 9³/₄ om Morgenen. Omtrent Kl. 10 kom Laura Büch ned og hjalp mig at smøre nogle Fade Smørrebrød da vi, uagtet Tyendet skulde danse og have frie hele Dagen, vovede at give en lille Fête i en egen Genre til Overraskelse for hele Colonien. I et græsseligt Hummer ved Siden af Dagligstuen, af os sædvanligt kaldet Skuret, havde jeg hængt vort Sengetelt op og derunder placeret et Bord som om Aftenen ved Lys besat med Alt hvad vi eiede af Porcellain og Glas indeholdende forskjel ige Salater, Smørrebrøder, Limonade, Kirsebærsuppe og Punsch, et par Fade med Rødgrød vor blaae Sukkerskaal med Strø sukker etc: etc: tog sig rigt og glimrende ud; paa det andet mindre Bord var der serveret Thee, Sophaen var flyttet derind, og Pladsen tillod akkurat, at et L'hombrebord opstilledes, hvor Biilmann Lundt og Doctoren fik sig en L'hombre. Vor temmelig rummelige Dagligstue var næsten aldeles ryddet ud og oplyst af fire Lamper tog den sig festlig ud. Efter Theen begyndte hele Selskabet Unge og Gamle, Store og Smaae, endog Coloniens Allermindste vare med, en Runde som gik over til en lystig Galopade og Dandsen fortsattes med smaa Ophold hele Aftenen fra 6 til 12 efter mit Claveerspil. Hovedpersonerne ved denne lille spøgende Fête skulde være Biilmanns rare Børn; og skjøndt Janssen maatte med for ret at bringe det i Gang,

gik det snart af sig selv lystigere og lystigere, Bine, Thora og Emilie Biilmann straa-
lede af Fornøielsen, og Moderen ikke mindre over at see paa dem, Doctorinden gav
de Unge intet efter, men dandsede stadigt, Friis, Ove Gjede og Carl Madsen samt
af og til Janssen vare jo talrige og vist ualmindelige elegante Cavalerer i Grønland.
Grønlænderne sendte vor Kok for at bede om de maatte komme og synge udenfor
Vinduerne, men da Flere vare beskjænkede og dette ogsaa er i det jammerlige Haab
at faae Noget, frabad Janssen sig det, saa vi nøde vor Aften i Ro, og Janssen havde
den Glæde at høre alle gamle Julianehaabere udtrykke Forbauselse over at ingen
Optøier, Hujen eller Spektakler hørtes paa Pladsen, som Følge af hans djærve kir-
kelige Irettesættelser gik Alt roligt af, Dandsen hørte op i ordentlig Tid, og hver
gik stille til sit. Janssens Ord finde sikkert Gjenklang hos de Fleste af de ældre Grøn-
lændere, og de holde da hver sin Ungdom i Tømme.

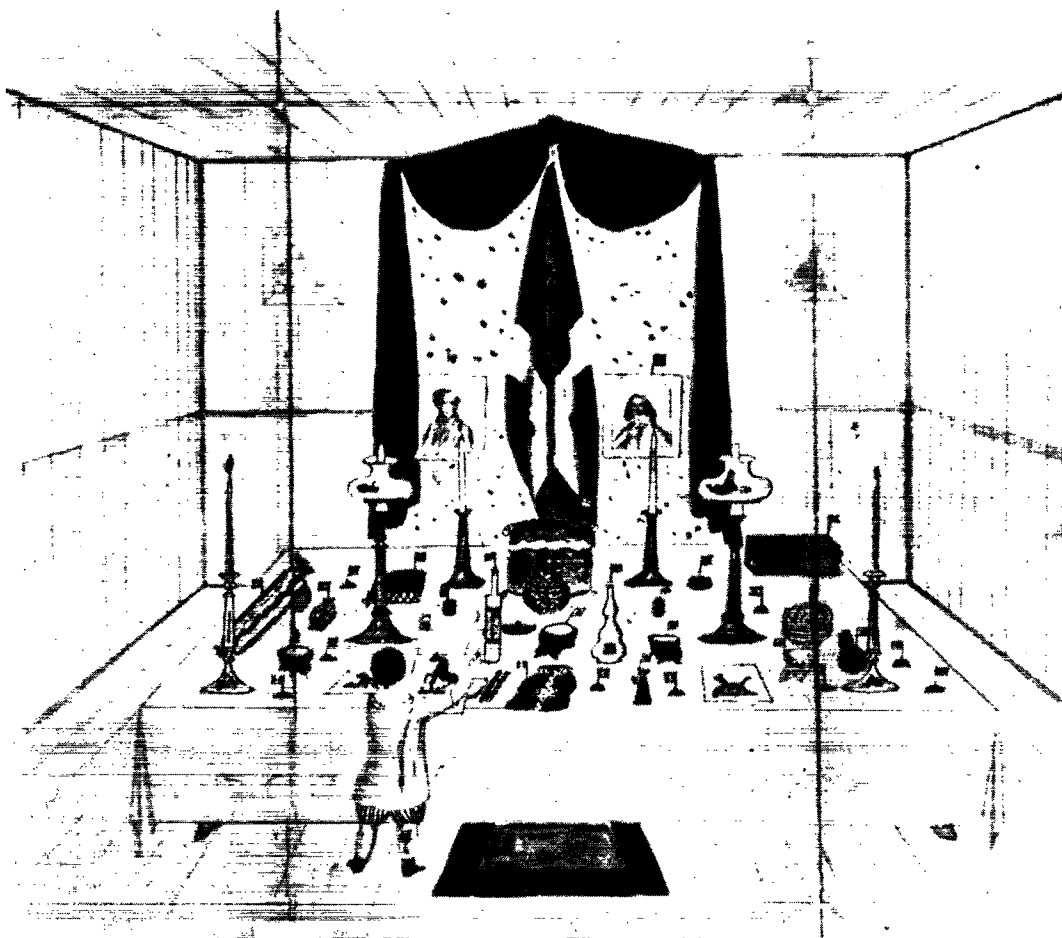
2den Januar. Fredag kom Laura Büch og Bine og hjalp mig at vadske Alting af
og bringe vort Huus i sin vante Orden, hvilket med saadan Assistance var gjort paa
2 Timer. Reent har jeg glemt at berette Innuks jublende Glæde over al den Com-
merce den foregaaende Aften, han trissede omkring paa Gulvet til Kl. 11, aldeles
uforfærdet ind imellem de Dandsende, slog omkring med Armene lo og pludrede
uafbrudt. Indtil han til sidst træt og mødig satte sig til at spise Rødgrød paa Ma-
dame Biilmanns Skjød.

Julianehåb 1852.

2den Juledag. Nu ere vore Juledage til Ende, dem vi ene have tilbragt i vort hyg-
gelige Hjem; vi vare rigtignok inviterede ud, men det er mig naturligviis temmelig
vanskeligt med de to smaa Drenge¹⁷, og have dem med er endnu mere geneert, især
hos en eenlig Mand uden Kone og Børn¹⁸, de skikkeligste Tjenerinder have en Skrue
løs i Juledagene og ere aldeles upaalidelige og uskikkede til at sidde hos to smaae
Børn, og endelig er Janssen saa forprædiktet efter at være blevet vækket Julenat Kl.
3 ved Psalmesang, Grønlandsk Gudstjeneste fra 7–8^{3/4} og dansk Gudstjeneste Kl. 10,
og nu tænker jeg Du kjære Moder har faaet Grunde nok, hvorfor vi foretrak at
holde Jul hjemme med vore søde Drenge, især da Selskabet iaar naturligvis er tem-
melig fattigt. Da Innuk jo nu voxer lidt til og har temmelig Sands for hvad han kan
putte i Munden som smager godt, syntes jeg at burde udmærke Julen fremfor andre
Dage ved alle brugelige Julenydelser. Hvorfor jeg for første Gang bagte en stor
Julekage, som hævdede sig saa forbausende og blev saa deilig baade af Udvortes og
Indvortes, at den endog vakte Præstens høie Interesse og Velvillie; den straaled
paa Bordet til Frokost Juleaftens Formiddag, om Aftenen fik vi Risengrød og i
Mangel af Æbleskivepande, Pandekager, vore 3 Folk satte 1 Par @ Riis foruden

hver en halv Snees Pandekager tillivs. Julenat blev Innuk først meget fornærmet over Psalmesang paa en saa ubeleilig Tid, men da han besindede sig lidt, forlangte han dog at komme hen og hilse paa sine Bekjendte ved det oplyste Vindue, og da Ernek sad nok saa andægtigt opreist i Sengen og hørte til, løftede jeg ham ogsaa hen til Vinduet, hvor de sorte Skikkelser smilede af hans lille forbausede Ansigt. Efter en lang Nattevagt faldt saavel Drengene som jeg i Søvn, da Pelleserak¹⁹ gik i Kirke og sov derfor meget trygt alle 3, da han atter kom fra Kirke; hvorfor jeg fik travlt med at komme op, faae Innuk og Ernek klædt paa, madede, og derpå begge to ud at spadserere, inden jeg selv gik i Kirke, hvor jeg efter saa lang Tids Forløb følte mig usigeligt vel tilmode ved min Janssens levende Ord. En talrig Forsamling af Grønlændere udfyldte den ellers ved dansk Gudstjeneste saa tomme Kirke. Efter endt Gudstjeneste gik vi en lang Tour i det deiligste Juleveir, kom hjem til Middag, spiste forlorn Skildpadde²⁰, jeg med megen Omtanke havde opbevaret paa kolde Steder, og Rødgrød med „Fløde“. Om Eftermiddagen var jeg Barnepike, medens Tyendet rendte omkring fra det ene Huus til det andet og drak Caffé, men jeg satte Ernek i vor uskatteerlige Gynge, og spillede for ham, medens Innuk hoppede omkring paa Gulvet. Forøvrigt har man aldeles ingen Ro paa en saadan Dag, og Janssen skulde dog prædike Dagen efter, den ene Grønlændervisit afløser den anden, saavel Mænd som Qvinder; deilige Skikkelser findes blandt Fangerne: en ældgammel, krumbøiet Kone gik hend til Janssen, klappede ham og sagde, idet hun med Grønlændernes eiendommelige Gestus pegede paa Øret og Hjertet: „Dine Ord have trængt igjennem mit Øre ned til mit Hjerte for at blive der,“: „jeg vil ikke frygte for at drage bort til det evige Liv,“ føjede hun til for at vise at hun havde fattet Janssens Ord, der havde udtalt, at en Christen i Haab og Tro paa sin Frelser, ikke havde at frygte for Døden og Dommen i Bevidstheden af sine Synders Forladelse. Om Aftenen kom de atter og sang udenfor, Skolebørnene bleve kaldte ind, Innuk fik en Pose Kiks ind paa Gulvet, som han med megen Henrykkelse delte ud af. Forresten maa Enhver, der oplevede den afskyelige Tumult, her var blandt Grønlænderne i fjor, rigtignok forbauses over den Ro og Sædeligheds Aand, der er udbredt over hele Pladsen i Aar, og deraf see tydelige Beviser paa, hvad altid en alvorsfuld retsindig Øvrighed kunde bevirke over en saa blød og barnligsindet Nation.

Idag 2^{den} Juledag havde vi 4 simple²¹ danske Mænd til Frokost, da Janssen var kommet fra Kirke, og talte derved for første Gang med den herværende Skonnerts Fører, en rigtig prægtig, djærv og ligefrem Sømand, af hvis Historier jeg maatte lee hjerteligt. Efter endt Promenade nøde vi til Middag smaae Posteier (Levninger fra den 21de)²² kjødsuppe med Melboller, og en luftig Prinsessepudding. Eftermiddagen hengik deels med Grønlænder, deels med danske Visitter, og Aftenen have vi tilbragt med at more os over vor lille lystige Innuk, der medens vi fortsatte Passiaren var

Familien Janssens julebord i Julianehåb 1852 tegnet af Carl Emil Janssen og indklæbet i Louise Janssens dagbog, der nu opbevares på det kongelige bibliotek. Den perspektiviske virkning understreges ved at drengefiguren er klistret på den færdige tegning, men kun sættet ved benene. Bagpå tegningen har Louise Janssen skrevet følgende bemærkning til sin moder, Marie Elisabeth Luplau: »Du maa undskylde at vor jublende Innuuk, som vi saa gjerne ville have presenteret for Dig, er blevet vel tyk og gammelagtig af Udseendet. Hvad der ligner meest er hans mageløse smaae Been!«

staaet op, og uden at vi havde bemærket det havde sat Ost, Kjød og Alting hen i Hjørneskabet, kort sagt taget af Bordet, jeg havde givet Tjenerinderne Lov til at gaa ned og dandse, hvorfra han med vor Hjælp atter flyttede det ind i Spisekammeret. Han vilde paa ingen Maade strax i Seng, hvorfor jeg satte mig lidt til Forte-pianoen, og lod mine Tanker bevingede ved Charles Mayers yndige Toner flyve over Verdenshavet, hvor de i Forening med min kjære Ægtefælle, dvælede hos alle vore Kjære med Haab om, at ingen store Sorger forbittrede dem denne Høitid og med Bøn om, at vi Alle engang maatte opleve lignende Dage forenede.

Den 5te Januar 1853 . . . Som du seer kjære Moder er hele Juleugen og endnu nogle Dage af det nye Aar henrundne, siden jeg sidst skrev Dig til; men Du kan nok begribe, at vort Julebord har givet mig nok at bestille²³: Jeg havde virkelig ikke ventet, at min Møie skulle belønnes ved en saa ubeskrivelig Jubel, som den vor lille Innuk ytrede, da jeg ringede og trak Gardinerne til side, efter at han hele Eftermiddagen havde været indelukket i Sovekammeret: han løb ustandselig flere Gange rundt om det straalende Bord, der kun var 1 Alen høit, for at han ret kunde naae, greb det Ene og forlod det Andet, kaldte paa Tjenerinderne, og viste dem dette og hint medens han flere Gange udbrød: „Anana pittak'auk“²⁴ (Moder er sød) og var saa yndig og straalende i sin barnlige Glæde, at vi nær havde knused ham fordærvet; om det saa var vor lille tykke Ernek, saa sad han og smilede og hoppede paa Armen ved Synet af de mange Lys og Lamper. Colonipersonalet vare indbudne til denne Aften, og paa Grund af Julebordet spiste vi strax varm Aftensmad: Hønsfricasse med grønne Ærter. Vi havde deelt vor lange Stue af paa Midten med Tæpper paa en lang Jernstang. I den øverste Ende lige midt for Vinduet, hvor de hvide Gardiner vare trukne for, var der rejst en lille Flagstang, men som dog naaede lige til Loftet, hvorpaa der var reist et veritabelt „Dannebroge“, af tilsvarende passende Størrelse. Dette Flagspil har sin blivende Plads her i Stuen, med fuldstændigt Tougværk, og var Innuks ypperste Gave. Han raaber selv „Umiat“²⁵ og heiser og stryger uafladelig. Der foran var det temmelig store, lave glimrende oplyste Julebord anbragt, der virkelig med alle sine brogede Presenter, Billeder, Faner, Flag og Kager saae meget festligt ud: især hjalp det til at forhøie Contrasten, at jeg havde lukket Alle inde i et næsten mørkt Værelse, medens jeg tændte Lamper og Lys, hvorpaa Forhænget droges tilside, idet de kom ind. Du vil vel høre Alt, hvad jeg havde forarbejdet, og i Forening med Pelleaserak forskaffet; da kan Du selv uddele det efter Tykke: 2 sorte Silke, 1 blaat- Fløiels, et broget uldent, og 1 hvidt Hals-écharpe, en Trøster²⁶, en Sofapude; en skotsk Hue; et lidet Fodtæppe til et Skrivebord; 1 Penneafvisker; et yndigt Lampenet; en nydelig lille Mappe med Skrivepapirer; tilsvarende Convolutter og et lille Signet; 2 Flasker Eau de Cologne; en lille Porcelains Figur; Oehlen-schlæger og Thorvaldsen (Lithographier); en Deel andre Billeder; en spøgelfuld Orden, som den dermed decorerede med den største Trolighed bar flere Dage efter; en Kæmpebolt havde jeg fabriqueret til Innuk, som er aldeles blød og uskadelig, og som han allerede øver sig i at kunne gribe; 1 Værktøjskasse med Hammer, Kølle, Fiil, Ullumik (grønlandsk Kniv) stor Steen, ama²⁷ lille Steen etc: etc: samt det smukkeste af Alt, en yndig lille Trøie til Ernek: Jeg havde omdannet et dejligt rødt svært Halsørklæde af fiint Scharolsgarn, som Thora engang har sendt til sin Broder, efter den Trøie Comtesse Scheel sendte Innuk; jeg sværmer for slige smaae Trøier, og kjender intet smukkere og tillige nyttigere Klædningsstykke for et lille Barn; naar

Du engang igjen skulde tale med hende, maa Du endelig fortælle hende, hvormegen Glæde og Gavn Innuk har havt af hendes Gave. Da jeg naturligvis ikke havde Garn til chatteret Bort omkring, strikkede jeg en Kant af blændende hvidt fiint Uldgarn, og syede sorte Spætter i: den klæder Ernek mageløst: og jeg haaber at kjære Svingerinde Thora tilgiver, at jeg har anvendt denne Gave til hendes Broder til at pynte hans lille Søn med, især da det var vel kort til at gaae flere Gange omkring Halsen og derved ei saa hensigtsmæssig i dette barske Climat. Selv overraskedes jeg uendeligt ved 6 Par danske Porcellains Caffekopper, som Janssen havde opdaget paa Coloniens Varelager, hvor de havde henstaaet i umindelige Tider. Bordet var foruden besat med en Mængde Macroner; i disse saavel som i alle de øvrige Ting var der hæftede smaae Flag af forskellig Art, og et tilsvarende paa en lidt længere Stang, smykket med Silkesløifer, overraktes Enhver, hvorefter de selv kunne finde deres Gaver, om det saa var Ernek sad han selv med sit Flag i Haanden; Deviser vare forfattede til hver Ting, Lak, Penne og deslige Bagateller forefandtes ogsaa, hver af Tjenerinderne fik Tøi til en Chemise, en høirød Annorakkant, et Toppebaand og lidt Penge; vor Røgterdreng „Akkalloak“, en deilig ny Rensskindspelts, et Bundt Cigarrer og lidt Penge, de havde ogsaa Flag, tilbragte en lang Stund med at betragte det Hele, og fandt det saare lifligt. Selv morede jeg mig udmærket, især over vor lille jublende Innuk, der trippede omkring til Midnat, og endda nødig vilde i Seng. Den senere anrettede Dessert: „Vannilleis“ behagede ham saa særdeles, at han fandt det aldeles overflødigt at spise Kage til, og svarede mig bestandigt „Bare Iis“. Endnu maa jeg dog fortælle Dig, at jeg netop havde strikket Dine smaae lyserøde Strømper færdige, og lagt dem paa Julebordet til Innuk fra hans Bedstemoder.

. . . Den 6te Januar. Da jeg igaar var vel søvnig til at beskrive vort livlige Julebord (Kl: gik til 1), er jeg idag efter at have gennemlæst dets Beskrivelse meget misfornøiet dermed, og har derfor plaget Pelleaserak til at tegne det af for mig, og virkelig giver vedlagte Papiir Dig et langt bedre Billede deraf end mine temmelig sammenrodede Sætninger; naar Du seer lidt herpaa, vil Du, dersom det kan more Dig, nok opnaae at gjenkjende Største Delen. . . (Endnu et Ord om Julebordet. Hvor comisk, at den barske Nordenvind paa hiin Julebordsaften berøvede Lützen²⁸, til hvem den skotske Hue var bestemt, sin eneste rædsomme graa Hat, idet han gik ned til os, og førte den redningsløs ud i Havet, saa at han traadte ind med vildt flagrende Lokker).

Godthåb 1854.

Juleaften var den danske og grønlandske Menighed samlede til lithurgisk Aften-Gudstjeneste: Seminariets Elever havde indøvet de af Weyse udsatte Responsorier, hvilket de skildte dem ret smukt ved; vi vare inviterede ud til Neu-Herrnhut²⁹ til

deres Julebord Kl: 4 om Eftermiddagen, en Indbydelse, der naturligviis ei kunde benyttes af Janssen og derfor heller ikke af mig, imidlertid vare Innuk og Ernek derude, og da vi kom fra Kirke bleve de hentede igjen, jeg ventede halvt om halvt at faae Ernek sovende, bedøvet af Kulde hjem, og Innuk forknyt, men Du skulde have seet to smaae Bjørne der kom; (ja hvis Du har talt med Rothe³⁰, vil han nok have beskrevet Dig deres Vintercostüme, som han var aldeles henrykt over;) bedækkede med Riim vare de i det Øieblik, med røde Kinder og straalende Øine, snakkede de i Munden paa hinanden; „det knivede bare paa Næsen“ sagde Innuk, og derpaa krammede de ud af en stor Æske: Nødder og Pebernødder, Kager, Chokolade, Skrivebøger og Blyanter, og andre gode Sager, medens de afgav afbrudte Beretninger om smaae Træer med Lys paa³¹ etc: etc: og jeg beder Dig nu forestille den Tykke³² give „Herrnhutten“ i 5 Kvarteer. I Kirken under deres Forsamling at holde et lille brændende Lys i hver Haand, saadanne uddeles til hvert Barn, vel som et Symbol paa det himmelske Julelys³³, dog brænde de nok kun under Psalmesangen, og imellemtiden havde den Tykke klogelig taget sig en lille Luur: derimod beundrede Madame Ulbrich³⁴ Innuk der i hele den lange Tid havde siddet stille som en Muus, skjøndt lys vaagen. Et Glimt saa jeg af Amalie³⁵, hun kom henad Aften og bragte mig et Hæfte Noder, hun troede vi skulde have Julebord, hvilket imidlertid var opsat til anden Juledag; Første Juledag holdt Janssen saavel dansk som grønlandsk Gudstjeneste: men jeg har vist alt tidligere beskrevet Dig, hvorledes disse Festdage for os Danske egentlig gaae hen i Forstyrrelse med evige Grønlandervisitter; senere om Eftermiddagen havde vi saavel de herværende som Kleinschmidts³⁶ Seminarieelever, samt Iver³⁷ og Kikki³⁸ til et Festmaal tid.

Endelig kom da den forventningsfulde 2den Juledag som skulde bringe „Ananas³⁹ lille Kirke“, saaledes kalde Innuk og Ernek bestandig det forventede Julebord som de hele Aaret rundt snakke om, og dersom Du ikke allerede havde faaet et saadan Julebordsprospekt, så skulde Du virkelig have det iaar stedfundne, som i Pragt og Storhed langt overgik det ved Julianehaab: dette kostede mig mange Speculationer i flere Retninger: om jeg end havde fundet hele Colonipersonalet tout à fait aimable, kunde jeg dog ikke godt indlade mig paa alle de Mennesker til Julebord, men de vigtigste Gjæster ved denne Leilighed maatte jo være Innuks og Erneks smaae Legkammerater Heinrich og Marie Ulbrich, og da disse herrnhutiske Børn ere aldeles fortvivlede naar de ikke have Forældrene i Nærheden, og da slige Aftenbesøg om Vinteren med en March over Fjeldene maaskee i mørkt og ondt Veir just ikke hører til de Ting, man let og gjerne udsætter sig for, foreslog vi hele Familien at belave sig paa hellere at slaae sig til Ro hos os om Natten, hvori de da ogsaa indvilligede, og foruden dem vare Kleinschmidt Komukken⁴⁰ og Lassen⁴¹ vore Gjæster, de 3 gifte Familier kunne da sørge for dem selv, hvilket de ogsaa gjorde, eller rettere sagt

*Julianehåb. Akvarel malet af Carl Emil Janssen i begyndelsen af 1850'erne.
(Originalen findes på Det kongelige Bibliotek).*

Holbølls⁴², med den endnu halv syge Kone, der en 14 Dage tidligere var aldeles opgivet af Lindorff, han frygtede deels for hendes Liv, og deels for hvad der var værre, Tabet af hendes Forstand; her boede, troer jeg, egentlig den øvrige Coloni i Juledagene, det vil sige, de sov da hjemme, og Captainen er i den 7de Himmel over dette Leben, Barfoeds⁴³ gave senere en lille Julefête. Men jeg kom jo reent bort fra „vor lille Kirke“ eller Julebord, hvortil jeg en hel Uge iforveien havde bagt Pebernødder og Peberkager, som vare min Stolthed, brændte Mandler, Brystsukkere, der kappedes i Nydelighed med Ludwigs Frugtdrops, hvilke ogsaa vare hengjemte til Pryd for Julebordet, tilligemed alt hvad Skibet bragte af Legetøi.

Værelset paa den anden Side af Blomstercabinettet decoreredes helt med hvide Gardiner og store glimrende Dannebrogflag saaledes, at det i en Halvkreds afskar alle uvedkommende Meubler og Sager for Øiet: i Midten bagved det pyntede Bord var reist en med vore Bryllupsblomster omvunden Flagstang med Innuks lille Flag, lidt foran dette hang 2 Lysekroner med 22 Lys, hvorimellem ved usynlige Traade svævede en nydeligt Billede, Kammerraad Lassen⁴⁴ i Sommer sendte Innuk, det forestiller Hytten i Bethlehem med Jesusbarnet, og var jo saaledes høist anvendeligt ved Julehøitiden: Billeder prydede ogsaa overalt de hvide Drapperier, og Bordet var endnu oplyst ved tre straalende Lamper, alle Tindsoldaterne vare stillede i Marschorden og toge sig glimrende ud i denne Belysning, de vare tæt omgivne af Peber-

nødsbatterier med smaae vaiende Flag, de smaae Dyr og Træer vare nydelige – Innuks Pragt ABC fra Bedstemoder Lütken fandt han strax selv, og blev umådelig henrykt over, og ikke mindre henrykt var den Tykke over sin kunstige Bajads, der i et Væk slog Kolbøtter for ham, Keglerne ere et ypperligt Legetøi, midt under Forestillingen begyndte Musen ved en usynlig Traad at løbe midt over Bordet, og var saa naturlig, at Komukken et Øieblik antog den for en virkelig Muus. Innuk og Ernek maatte naturligviis smukt dele deres Herligheder med Heinrich og Marie, den Første fik 1 Pidsk som han, da han om Sommeren er en lidenskabelig Gjedefogter, har god Brug for, samt 1 Æske Soldater, dog ikke de af Onkel Ludwig skjænkede til Innuk og Ernek; Marie fik den lille Vogn og en porte-monnaie, Kleinschmidt en gutta percha Reiseflaske, Cigarer, fiint Skrivepapir med Tilbehør, Ulbrich Cigarer og et gutta percha Askebæger, Komukken troer jeg blev meget fornøiet over en pletteret Kaffekande fra min Ægteherres Ungkarlestand, som han paastod jeg foragtede, hvorfor han vilde forære den bort, og den fik saaledes her en ny Eiermand og fulgtes af 2 Par franske Porcellains Kopper, til lille Lassen havde jeg strikket en Reisehue, der ledsagedes af et Par andre Bagateller, Janssen fik et meget smukt og varmt strikket Reise-Tørklæde: jeg havde først bestemt alle hans Geburtsdagspræsent⁴⁵er til Julebordet, men da det forekom mig underligt at have saa meget til sine egne, og saa lidt til de Fremmede, indskrænkede jeg det til denne ene Ting, til Madame Ulbrich havde jeg syet en straalende Vinterhat af sort Fløiel, som jeg rigtig syntes hun trængte til, og hun selv vist med, thi hun blev meget henrykt derover, den forener det Nyttige med det Skjønne og kan slaaes ned og aldeles lukke for Ansigtet, Mage til den har jeg syet mig selv iaar, der gjør ligesaa-megen Lykke hos de Andre, som den er mig selv til Gavn og Glæde. Den hele lille Fest gjorde stærkt Indtryk troer jeg paa de fra Livets Munterhed saa afsluttede Herrnhutter, det var dem vist som at være paa Comedie, noget deres Anskuelser naturligviis aldrig ellers i Virkeligheden ville kunde tillade dem at nyde, den lille meget livlige Pige var aldeles henrykt og forbauset, Madame Ulbrich kunde ikke lade være at beundre det Hele og især sin Hat, imidlertid glemte hun dog ikke, som Menneskene saa ofte en gammel Ven, men gik hjem med to Hatte paa Hovedet, den gamle ovenpaa den nye, da jeg just ikke kan sige, at dette flatterede den sidste, protesterede jeg lidt og bad om jeg måtte sende hende den gamle, men dette kunde umueligt tillades. Ernek løb lystig omkring til Kl: næsten var 11 og Innuk og de to andre Børn til over 11½, hvorpaa det da var en Slutningsglæde, saavel for de fremmede Børn som for vore egne, at de skulde sove her og drikke Thee sammen næste Morgen. Som vel de fleste Forfattere vil jeg her skrive en lille Fortale tilsidst; – hvorledes Innuk og Ernek ere komne til at kalde Julebordet en „lille Kirke“ og i det Hele taget dermed forbinde noget ligesaa Høitideligt som Forventningsfuldt, be-

griber jeg ikke, men allerede fra om Morgen snakkede de om vi først skulle synge, hvilket de holde meget af, hvorfor Janssen gav dem Psalmebøger at dele ud, og vi begyndte med et Vers af Psalmen: „Med høi og festlig Jubelklang“ selv stode de en paa hver Side af mig ved Claveret med en lille forgyldt Bog opslaaet i Haanden, som den Tykke holdt paa Hovedet medens han med den dybeste Alvor stirrede i den, og sang med en saadan Begeistring, at hans lille klare barnlige Stemme trængte igjennem trods alle os andre Sangere, hvert Øieblik snappede hand desuden Ord op fra mig, som han da fremførte høit og lydeligt. Efter endt Psalmesang gik jeg ind for at lægge den sidste Haand paa Værket og tænde Lysene, medens hele det lille Selskab stode utaalmodige udenfor i den lille mørke Entrée, og for end mere at forhøie Lysets effekt, havde vi hele Aftenen siddet ved en lille bitte Skomagerlampe, hvorfor det danske „Aa“ og det tydske „Ach“ ogsaa smeltede sammen i een Harmonie, da Kleinschmidt, der var ansat som Dørvogter endelig ved Lyden af Klokken aabnede Døren. . . .

Den næste Morgen erfarede vi, at vore Gjæster havde sovet fortræffeligt, og Kl: 11 indfandt sig hele det øvrige Selskab fra Neu-Hernnhut samt vore Huusfæller Barfoeds til Frokost. Den naragtige, naturlige Muus var kommet paa Bordet for at besees, og havde beholdt den lange fine Traad, den var trukket ved Aftenen iforveien; ligesom vi vare begyndt at spise opdagede Janssen, at Musen bevægede sig, og øiensynligt nærmede sig meer og meer dette høist forunderlige saakaldte Fornuftvæsen Brüder Richter⁴⁶, hvis Forunderlighed endnu mere forøges ved en ubegribelig Nærsynethed, og et Øieblik efter, da han hævde sin Gaffel til Munden, brød hele Selskabet ud i Latter ved at see Musen gjøre et fortvivlet Spring op efter den, som om den vilde frarøve ham den saftfulde kjødrige Mundfuld, der netop skulde til at forsvinde i hans lille Gab, herved mærkede han imidlertid, at han maatte være raget uklar med Musen, og ved nærmere Undersøgelse fandtes denne omtvistede Mundfuld, som Hr. Richter maa have vendt mangfoldige Gange paa Kryds og Tværs for ret at indbalsamere den i Saucen, at være saaledes omvunden med Musens Traad, at det næsten var umueligt at vikle den ud igjen.

Trods al min Umage for Intet at glemme Julebordet angaaende, har jeg dog slet ikke omtalt, hvad der dog var og er af saa stor Interesse for Innuk og Ernek, nemlig at Janssen havde lagt en gandske ny veritable lille bitte Tobakspibe til hver paa Julebordet, de ryge nemlig med megen Andagt bestandig deres Pibe efter Bordet, gaale lige i Hælene paa Janssen, spøtte hvergang de komme til Spøttebakken, og tænde den i det Uendelige, da den formedelst at der jo intet er i Piben, ikke længe holder Ild; hidtil havde de laant Janssens aflagte Kridtpiber, som de jevnlig sloge i Stykker, og derpaa begræd, de bleve derfor henrykte over en Pibe, der kunde taale at falde paa Gulvet, og at see den Tykke med Piben i Munden dandse som en heel lille

Karl smække i Hænderne og stampe i Gulvet, er et saa grændseløst comisk Syn, at jeg næppe kan spille til for Latter, og den gamle Kommuk endog fik Vandet i Øinene medens han sagde med sin føhrske Accent: „det er dog en moersom lille Dreng.“

NOTER

- ¹ Carl Emil Janssen: En Grønlandspræsts Optegnelser 1844-49. Udgivet af J. Clausen og P. F. Rist. Memoirer og Breve bd. XIX. 1913.
- ² Udgivet af H. Ostermann under titlerne: Fra Julianehaab i 1850-Aarene. Det grønlandske Selskabs Aarsskrift 1931-32. Af »Anânas Dagbøger«. Det grønlandske Selskabs Aarsskrift 1938.
- ³ På denne tid blev der ikke holdt gudstjeneste alle steder juleaften, men kun aftenbøn, som den grønlandske kateket ledede. Men allerede tre år senere fortæller Louise Janssen fra Godthåb, at den danske og grønlandske menighed var samlede til liturgisk gudstjeneste juleaften, og dermed havde den forholdsvis nye skik med at helligholde juleaften ved at holde gudstjeneste ogå vundet indpas i Grønland.
- ⁴ Fra de herrnhutiske menigheder havde skikken med at synge salmer udenfor husene julenat, det nævnes første gang allerede i 1744 fra Ny-Herrnhut ved Godthåb, bredt sig til de danske menigheder.
- ⁵ Sønnen, Innuk, var født 16. oktober 1850. Han fik i dåben navnene Innuk Pavia Luplau Janssen. Carl Emil Janssen skriver i den forbindelse til sin svigermor: »Navnene Innuk og Pavia forekommer Dem måske noget malabariske, men de ere dog kun grønlandske: Ordet innuk betyder »Mennesket« nærmest som levende Fornuftsvesen; Pavia svarer til vort Poul, min salige Faders Døbenavn, og i Grønlandernes Historie betydningsfuldt i Forbindelsen: »Pavia Egede«. Død 1855.
- ⁶ Ved folketællingen den 1. oktober 1855 boede der 176 grønlændere i Julianehaab, medens den grønlandske befolkning i Godthåb, hvor Louise Janssen først havde boet et par år, opgives til 120.
- ⁷ Købmand Holger Biilmann (1797-1864) gift med Johanne E. L. f. Bang (1815-1882).
- ⁸ Disse mineraloger skulle undersøge forekomsten af kobbermalm ved den netop åbnede kobbermine, Frederik VII's kobbermine på Storøen.
- ⁹ Bine var Biilmanns ældste datter.
- ¹⁰ Laura Büch: huslærerinde hos Biilmanns.
- ¹¹ Commerceraad Jacob H. Lundt: entrepreneur af kobberminen.
- ¹² Verdensudstillingen i London 1851.
- ¹³ Distriktslæge Andreas S. I. Haalland (1814-1855) gift med Karen J. f. Madsen (1831-1898).
- ¹⁴ Den norske mineingeniør Friis ved kobberminen.
- ¹⁵ Ifølge Instruksen af 1782 var der forbud mod at drikke landets indbyggere berusede. Grønlænderne havde ikke selv adgang til at købe stærke drikke, men de fastansatte grønlændere fik som en del af lønnen en ration af brændevin og malt. Ved særlige festlige lejligheder, som f. eks. julen, blev der, foruden den her beskrevne private udskænkning, også udskænket brændevin på handelens regning.
- ¹⁶ En af Janssens opgaver i Julianehaab var at skaffe elever til videreuddannelse ved seminariet i Godthåb, som han i 1853 blev leder af.
- ¹⁷ I 1852 var søn nr. 2 blevet født: Ernek, hvilket også er grønlandsk og betyder søn. Død 1925.
- ¹⁸ Mineralogerne og Biilmanns var rejst. Den nye kolonibestyrer, der hentydes til, var Ove V. Kielsen, (1803-1864).
- ¹⁹ pelleserak: den lille præst, således blev Janssen kaldt af grønlænderne.
- ²⁰ Det var helt fra 1782 skik, at missionæren i Julianehaab holdt køer. Den 30. november fortæller Louise Janssen i dagbogen, at de i den forløbne uge havde slagtet deres store kalv. Blandt alle de mange ting, som de forskellige dele af dyret blev udnyttet til, nævnes også »af Hovedet den deiligste forlorne Skildpadde.«
- ²¹ Ordet »simple« er her anvendt i betydningen »tilhørende en lavere klasse«. Bemærkningerne giver udtryk for de klare sociale skillelinier, der prægede forholdet mellem de fåtallige danskere.
- ²² Den 21. december var Janssens fødselsdag.

- ²³ Den 19. december siger Louise Janssen i dagbogen, at grunden til at hun ikke har skrevet i nogen tid, er den, »at jeg har meget travlt, da jeg morer mig med at lave til et Julebord, som imidlertid først skal være færdigt til den 1ste Januar; thi før Nytaarsaften har Præsten ingen Tid eller Ro til slige Løier.«
- ²⁴ Den 19. december bemærkes om Innuk: »forresten taler han bedre og bedre Grønlandsk, men mindre Dansk, i hvilket Sprog han kun udtrykker sig med enkelte Ord.« Det var tidligere almindeligt, at de få danske børn i Grønland lærte at tale flydende grønlandsk af deres grønlandske barnepiger og legeskammerater, hvorimod deres talefærdighed på dansk, som de ikke havde de samme muligheder til at opøve, ofte lod noget tilbage at ønske.
- ²⁵ umiat: konebåd. Når embedsmænd var på rejse i Grønland, var båden altid forsynet med flag. Dengang benyttede man ofte konebåde, d. v. s. både bestående af et træskelet betrukket med skind og roet af kvinder. Når en sådan konebåd nærmede sig, lød det for Innuk velkendte råb over bopladsen: umiat!
- ²⁶ En trøster: en pude eller pølle.
- ²⁷ Her er smuttet et lille grønlandsk ord ind, ama: også. Sten er her sandsynligvis brugt i betydningen slibesten.
- ²⁸ Johannes H. Lützen (1803–1863), bestyrer og læge i Nanortalik.
- ²⁹ Neu-Herrnhut: her boede de tyske herrnhutiske missionærer fra 1733–1900.
- ³⁰ Rothe: kaptajn på et skib, der var afsejlet sent på året. Det forliste imidlertid, og kaptajn og mandskab måtte overvintre i Arssuk i Sydgrønland.
- ³¹ Dette er den første omtale af juletræer i Grønland. Omtrent på samme tid havde familien Rink, som den første danske familie i Grønland, opstillet et juletræ i kolonibestyrerboligen i Julianehåb. Det var fremstillet af en træstang, hvortil var fastsømmet enebærgrene.
- ³² Den Tykke: kælenavn for den yngste søn Ernek.
- ³³ Når de grønlandske børn i vore dage går med tændte papirlygter i juledagene, har det sin rod i denne herrnhutiske juleskik.
- ³⁴ Maria D. E. Ulbrecht f. Grotefendt gift med den tyske missionær Carl A. Ulbrecht.
- ³⁵ Louise Amalie Lindorff f. Klenau (1828–1872) gift med distriktslæge Jacob F. T. Lindorff (1823–1859).
- ³⁶ Samuel Petrus Kleinschmidt (1814–1886) var på dette tidspunkt kateketlærer i Ny-Herrnhut.
- ³⁷ Iver Berthelsen, overkateket og seminarielærer.
- ³⁸ Kikki var Rasmus Berthelsen's grønlandske navn, overkateket, seminarielærer og særlig kendt som salmedigter (1827–1901).
- ³⁹ anåna er det grønlandske ord for mor.
- ⁴⁰ Komukken: Jacob Hayen (1799–1856), hvalfangerkommandør fra Føhr, på daværende tidspunkt kolonibestyrer. Grønlænderne og derefter også danskerne kaldte ham Komukken = Kommodore.
- ⁴¹ Hans N. C. Lassen (1824–1898), assistent.
- ⁴² Carl Peter Holbøll (1795–1856), inspektør for Sydgrønland, gift med Hanna T. S. f. Petersen (1810–1856).
- ⁴³ Frederik T. Barfoed (1818–1879), missionær og seminarielærer, gift med Petrine f. Kjerulff (1830–1880).
- ⁴⁴ Frederik Lassen (1798–1872), kolonibestyrer i Fiskerhæsen.
- ⁴⁵ tidligere i dagbogen er fødselsdagsgaverne beskrevet: »Janssen fik d 21de en ny Frakke af aldeles moderne Snit, jeg havde nemlig skaaret Mønster af en af Rothes, en ny solid daglig Klædes Vest, samt et Par straalende fine Permissioner, der sad udmærket, og endnu havde jeg ved Kleinschmidts og Kommukens Hjælp faaet et Badekar arrangeret og fabriqueret, hvorfra 4 spinkle Jernstænger gaaer tilveirs og bærer en Vandbeholder, der kan give Styrtebad, men det er endnu ei rigtig færdigt«.
- ⁴⁶ Brøder Richter, tysk missionær. Medlemmer af den herrnhutiske menighed, også kaldet brødre-menigheden, benævntes søstre og brødre.